

Baudrillard'ın Simülasyon Kuramı Bağlamında Kur'ân'da Eleştirilen Kişilik Tipleri ve Modern Dünyada Gerçeklik Arayışı

Personality Types Critized in the Qur'an within the
Context of Baudrillard's Simulation Theory and
Seeking the Reality in the Modern World

Fikrullah ÇAKMAK¹
Ülhak ÇİMEN²

¹Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Kelam Anabilim Dalı, Erzurum, Türkiye

²Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi, Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı, Erzurum, Türkiye

ÖZ

Fransız düşünce dünyasının önemli isimlerinden Jean Baudrillard'ın *simülasyon* kuramı, akademik çalışmalarda son dönemlerde dikkate alınmaya başlanmıştır. Simülasyonun temelinde *mış gibi yapma* söz konusudur. Bu davranış ve düşünce biçimi dinî alanda da oldukça yoğun bir şekilde görülmektedir. Günümüz insanı da günlük yaşamının büyük bölümünde simülasyonu dinî alana taşımıştır. Dinî metinlerin ortaya koyduğu hakikatler, gerçekliğin değişmiş referansları tarafından simüle edilmekte ve din adına bu gerçeklikler yaşanır hale gelmektedir. Jean Baudrillard'ın simülasyon kuramının temelini oluşturan *mış gibi yapmanın* İslâm düşüncesinde de karşılığının olduğu görülmektedir. Kur'ân ve hadislerde bu davranış biçimine benzer davranışlar gösteren insan tiplerinden bahsedilir. Nasslarda söz konusu bu örnekler riyâ, nifâk ve şirk kavramları üzerinden anlatılır. Bu bağlamda çalışmamızda Baudrillard'ın ortaya koyduğu simülasyon kuramının İslâmî kaynaklarda yer alan riyâ, nifâk ve şirk kavramlarıyla koşturduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kelam, Simülasyon, Riyâ, Nifâk, Şirk.

ABSTRACT

The simulation theory of Baudrillard, one of the important names of French world of thought, has been recently started to be taken into consideration in academic studies.. The basis of the simulation is pretending and this way of behaviour and thinking is intensely seen in the field of religion as well. Today's people also spread the simulation to the field of religion in the large part of their daily lives. The truth revealed by religious texts is simulated by the changed references of reality and the reality becomes liveable on behalf of religion. It is seen that pretending that forms the basis of Baudrillard's simulation theory has its counterpart in Islamic thought as well. The kinds of people behaving similarly to this way of behaviour are mentioned in Qur'an and hadiths. The examples are explained via hypocrisy, discord and shirk. In this context, it has been tried to reveal in our study that Baudrillard's simulation theory is parallel to the concepts of hypocrisy, discord and shirk in Islamic sources.

Keywords: Kalâm, Simulation, Hypocrisy, Discord, Shirk.

GİRİŞ

Son yüzyılın en önemli düşünürlerinden olan Jean Baudrillard simülasyon kuramı ile temelde kapitalist sistem eleştirisi yapmaktadır. Düşünürüne göre kapitalist sistemin hegemonyasında olan simülasyon düzeninde diyalektik mantık önemsiz hale gelmiş ve her şey olasılaştırma mantığına göre düzenlenmeye başlamıştır. Simülasyon; ekonomik, toplumsal, siyasi ve dinî alanları da kapsayan kültürel bir sistemin alanını yeniden inşa etmiştir. Sadece siyasi, iktisadi ve sosyal alandaki anlam ve özgünlükler simülasyona yenik düşmemiş, insanların dinî yaşantılarında da simülasyon hâkim olmaya başlamıştır. İnsanların dinî yaşantılarındaki gerçeklikler ile simülasyonlar ayırt edilemez hale gelmiştir. Jean Baudrillard insanların günlük yaşamları içerisine çok fazla imajı/görsel öğeyi soktuklarını, bunların şeylerin gerçekliğini değiştirerek kişileri taklit dünyasına sürüklediğini iddia etmektedir. Dinî alanda da insanlar görsel olarak zenginleştirilmiş şeyleri değerli kabul etmekte; görsel süslemesi olmayan şeylerin gerçekliklerini göz ardı etmektedir. Dinî alanda simülasyonların yaşandığını gizlemek için simülasyonun görünür hale gelmesi, simülasyon göstergelerinin kutsallaştırılması ve gerçek iman yerine gösterge imanın inancın yerini alması gerekmektedir.

Düşünürüne göre dinî alanda anlam bolluklarının yaşanmasının temel nedeni simülasyonun bu alanı hi-mayesine almasıdır. Bu alanda anlam bolluklarının yaşanması bu alanın değersizleştiğini göstermekte-

Geliş Tarihi/Received: 20.01.2022

Kabul Tarihi/Accepted: 17.02.2022

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:

Fikrullah ÇAKMAK

E-posta: fikrullahcakmak@atauni.edu.tr

Atıf: Çakmak, Fikrullah - Çimen, Ülhak. "Baudrillard'ın Simülasyon Kuramı Bağlamında Kur'ân'da Eleştirilen Kişilik Tipleri ve Modern Dünyada Gerçeklik Arayışı". *İlahiyat Tetkikleri Dergisi* 57/1 (Haziran 2022), 1-10.

Cite this article: Çakmak, Fikrullah - Çimen, Ülhak. "Personality Types Critized in the Qur'an within the Context of Baudrillard's Simulation Theory and Seeking the Reality in the Modern World". *Journal of İlahiyat Researches* 57/1 (June 2022), 1-10.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.

dir. Anlam ve içeriğin yok olması simülasyonun doğal sonucudur. Öyle ki dinî alana müdahalede bulunan simülasyon, yorumu gerçekliğin üzerine çıkarmakta; her şeyde kendisini referans haline getirerek bir şeyi hem doğru hem de yanlış olarak gösterebilmekte; dahası kısa süre içerisinde doğruları ve yanlışları yer değiştirebilmektedir. Anlam kültürü anlam göstergeleri, gerçeklik kültürü gerçeklik göstergeleri, din ise din göstergeleri yüzünden çökmek üzeredir.²

Simülasyon kuramının temelinde simülatörlerin simülakrlar oluşturarak gerçeklikten uzaklaşıp *mış gibi* davranmaları yatmaktadır. Göründüğü gibi olmama olarak ifade edilebilecek *mış gibi* yapmak İslâm düşüncesinde eleştirel söylemle üzerinde durulmuş inanç ve davranış biçimidir. İnsanın bütün davranışlarında samimiyeti esas alan İslâm, bu davranış biçiminin zararlarını daima zikretmiştir. Kur'an ve hadis ekseninde bu davranış biçimine yöneltilen eleştirel söylem riyâ, nifâk ve şirk kavramları etrafında şekillenmiştir. Söz konusu kavramlar İslâmî düşüncede genelde birey üzerinden inanç ve ahlâk temelli anlaşılmalı ve bu doğrultuda yorumlanmıştır. Riyâ ahlâk temelli, nifâk ve şirk ise hem inanç hem de ahlâk temelli eleştirilerin odağı olmuştur. Ancak özellikle modern dünyada bu kavramların çizdiği davranış biçimleri dönüşüme uğramış ve ortaya konulan davranışlar dinî gerçeklik olarak sunulmaya başlanmıştır. Bu nedenle söz konusu kavramların temel anlamları gözetilerek dinî metinler ışığında yeni teoriler perspektifinde tekrar düşünülmesinde bir fayda olabilir. Çalışmamızda ilgili kavramlar, "kavramlar simülasyonu" kuramı çerçevesinde ele alınmaktadır.

1. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ, AMACI, YÖNTEMİ VE KAPSAMI

Simülasyon dünyasında gerçek ile sahtenin farkı ortadan kalkarak bütün her şey hiper hale gelmiş ve dünya gerçekliğini kaybederek müstehcenleşmiştir.³ Simülasyon kuramının temelini oluşturan *mış gibi yapma* gerçek ile sahtenin farkının ortadan kalkmasının, her şeyin hiper hale gelerek göstergeleşmesinin ve dünyanın müstehcenleşmesinin temel nedenidir. Bu çalışma dinî referanslar çerçevesinde bu durumun daha anlaşılır hale gelmesine katkı sunması bağlamında önemli görülmektedir.

Çalışma simülasyonun sadece teknoloji, bilim, siyaset, ekonomi vb. alanlar üzerinden okunmaması; benzer durumların dinî alanda da görülebildiği tezinden hareketle bunları ortaya koymayı amaçlamaktadır. Yine çalışma dinî alandaki simülasyonların muhtemel tehlikelerini göstererek farkındalık oluşturmayı hedeflemektedir. Bu noktada kavramsal çerçeveyi belirlemek için literatür taraması yöntemi kullanılmıştır. Bunun için ilahiyat biliminin yanı sıra felsefe, sosyoloji, iletişim ve teknoloji literatürlerinden de yararlanılmıştır.

Çalışma sadece İslâm dinindeki simülasyon temellendirilmesinin benzerliklerini kapsamaktadır. Diğer dinlerin simülasyona koşut görüşleri bu çalışmanın kapsamına dahil edilmemiştir. İslâm'ın seçilmesindeki gerekçe Baudrillard'ın İslâm dinine göstermiş olduğu özel ilgidir. Bir röportajında düşünür; "*Dünyanın karşı karşıya kaldığı krizleri çözecek tek kaynak var artık: İslâm. Ama biz İslâm'ı keşfetmek yerine onu yok etmek için elimizden geleni ardımıza koymuyoruz*"⁴ demiştir.

2. SİMÜLASYON KURAMI

2.1. Simülasyon Kuramının Kavramsal Çerçevesi ve İçeriği

Çalışmamızın kavramsal çerçevesini simülasyon, simülakr, simülatör, riyâ, nifâk ve şirk kavramları oluşturmaktadır. Riyâ, nifâk ve şirk kavramlarına ileride değinilecektir.

Simülasyon: Baudrillard'a göre simülasyon ya da diğer adıyla hipergerçeklik; herhangi bir köken veya gerçekliği bulunmayan imgelerin çeşitli modeller aracılığıyla ara verilmeksizin türetilmesi durumudur.⁵ Düşünüre göre; "*Hipergerçek (simülasyon) demek, kendi kendine benzeyen donup kalmış bir gerçeğin kendinden geçmesi, düşlenecek bir özelliğe sahip olamaması (bu model bir değişim modeli olsa bile) ve değişmeyecek bir modele benzemesi*" demektir⁶.

Simülakr: Baudrillard, bir gerçekliği aşarak gerçek olarak görünenen daha gerçek görünüşleri simülakr olarak tanımlamaktadır.⁷ Ona göre simülakr, herhangi bir gerçekliğe karşılık gelmeyen görüntü; farklı bir ifadeyle gerçekliğini, model veya nesnellliğini kendi sanallığında bulan görüntü-nesnedir.⁸ Ya da yine düşünüre göre; "*Simülakr hiçbir zaman gerçeği gizleyen şey değildir- simülakr olmadığını gizleyen, gerçektir. Simülakr gerçektir.*"⁹

Simülatör: Simülasyon düzeninde simülatif görünüm sergileyen yani simüle ya da dissimüle davranan canlılara simülatör denilmektedir.

2.2. Simülasyon Kuramının İçeriği

Simülasyon kuramının temelinde var olan *mış gibi* yapmanın gerçeklik ilkesine mutlak anlamda zarar verdiği kabul edilmektedir. Kaldı ki simülasyon sadece *mış gibi* yapmanın sınırlarını aşarak dünyadaki bütün alanları ilgilendiren ve bu alanları etkileyen bir düzen halini almıştır. Bu anlamda simülasyonu basit açıklamaların ötesinde çok yönlü ele almak önem taşımaktadır. Lakin simülasyon mantığını anlayabilmek için kuramsal çalışmalar ve simülasyonu değerlendirme çabaları son derece zayıftır.¹⁰

Simülasyonun en önemli göstergelerinden biri dinî alanda görüle bile bu nosyon siyaset, kültür, iktisat, toplum, ahlâk, iletişim ve benzeri her şeyin gerçekliğini değiştirmiş olan güncel sistemin adıdır.¹¹ Simülasyon kavramı sadece din ile ilişkili olmayan, yanı sıra ekonomik, toplumsal, politik ve teknolojik alanları da etkileyen kapsamlı ve bilinçli bir sistemin adıdır. Simülasyonu gerçekten daha gerçek hale getirilmiş gerçeklik olarak değerlendirebilirsek bu durumda hayvanat bahçeleri ve botanik parklarını örnekleyerek kavramı daha iyi açıkla-

2 Zentrum für Kunst und Medien Karlsruhe (ZKM), "Jean Baudrillard im Gespräch mit Boris Groys", (Erişim 15 Haziran 2021).

3 Zygmunt Bauman, "Jean Baudrillard'a Göre Günümüz Dünyası", çev. Bernar Kutluğ, *Sinemasal Dergisi* Kış (1998), 50-51.

4 Yeni Şafak Gazetesi (YS), "Baudrillard ve İslâm, Menderes ve Türkiye" (Erişim 15 Haziran 2021).

5 Jean Baudrillard, *Simülakrlar ve Simülasyon*, çev. Oğuz Adanır (Ankara: Doğu Batı Yay., 2014), 14.

6 Jean Baudrillard, *İlahi Sol*, çev. Oğuz Adanır (İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yay., 2015), 64.

7 Jean Baudrillard, *Cool Anılar 1-2(1980-1990)*, çev. Ayşegül Sönmezay (İstanbul: Ayrıntı Yay., 2014), 199-200.

8 Baudrillard, *Simülakrlar ve Simülasyon*, 14.

9 Jean Baudrillard, *Bir Parçadan Diğerine François Lyvonnnet İle Söyleşi*, çev. Yaşar Avunç (İstanbul: İnkılap Kitapevi, 2005), 22.

10 Jean Baudrillard, *İmkansız Takas*, çev. Ayşegül Sönmezay (İstanbul: Ayrıntı Yay., 2012), 23.

11 Baudrillard, *Simülakrlar ve Simülasyon*, 16.

yabiliriz. Bu mekanlar gerçeklik bağlamında orijinal görüntülerinden hiçbir farkı olmayan hatta orijinal görüntülerini aşırıp gerçekten daha gerçek hale gelmiş yerler haline almışlardır. Lakin bu mekanların en büyük eksiklikleri herhangi bir ruha sahip olamamalarıdır. Bu ortamlar tözlerini kaybetmiş simülasyon ortamları olarak ele alınmalıdır.

Fransa'daki gerçek Lascaux mağarası uzun yıllar öncesinde ziyarete kapatılmıştır. İnsanlar ise Lascaux2 simülakr mağarasını aslıymış gibi ziyaret etmektedirler. Yani insanlar ziyaret ettikleri bu mağaranın simülakr bir mağara olduğunun bilincinde değildiler.¹² Bu durum insanların kopyası olduğunu fark edemedikleri kusursuz bir gerçekliğin gerçekten daha gerçek hale geldiğini göstermektedir.¹³ Burada önem arz eden husus kopyanın gerçeğin yerini almasından sonra gerçeğe ne olduğunun önemsiz görülmesidir.

Gerçekliğin simülasyona mağlup olması nedeniyle tözünden kopartılmış olan yeni gerçeklik devingen bir mantıkla sürekli çoğaltılmakta ve sürekli var olmaktadır. Bu durum aslında gerçekliğin simülasyonun arttığı haline geldiğini göstermektedir. Simülasyonun egemen olduğu yeni düzen gerçekliğin tözünü ortadan kaldırdığı için bütün alanlarda anlam bolluğu mevcuttur. Zamanla bir şeyin aşırı biçimde bollaşması aslında hiç olmasını da beraberinde getirmektedir. İnsanların anlam kültürü, anlam aşırılığı yüzünden çökme tehlikesiyle karşı karşıya bulunmakta; aynı bağlamda gerçeklik kültürü de gerçekliğe aşırılık yaşatan simülasyon nedeniyle çökme tehlikesi yaşamaktadır.¹⁴ Bu nedenle din kültürü, bilgi kültürü, düşünce kültürü, değer kültürü, iletişim kültürü, teknoloji kültürü vb. bütün kültürlerin tamamında çökme tehlikesinin görülebilmesi mümkündür.

2.3. Dinî Alanda Simülasyon

Simülasyonu çözümleyebilmek için çalışma yapılması gereken en önemli alanların başında din gelmektedir. Simülatif din göstergeleri, iletişim araçları ve dijital ortamlar aracılığıyla normal hale getirilmekte ve dinin gerçekliği bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde yok edilmeye çalışılmaktadır. Baudrillard'a göre kitle iletişim araçları simülasyonu mütemadiyen dolaşımda tutarak kabul edilebilir kılma arzusundadır. Düşününürün bu görüşünü ele alan Boris Gruys aynı bağlamda kitle iletişim araçlarıyla sonsuz uzama taşınan simülasyon kültürüyle mücadele edilmesi gerektiğini çünkü simülasyonun sınırları aştığı için herhangi bir sınırı ve kökeni olmadığını düşünmektedir.¹⁵

Dinî alanda gerçeğin gerçekten daha gerçek hale gelerek hipergerçek olduğu ve gerçeklik ve simülasyon arasındaki farkın anlaşılabilir hale geldiği bir yaşantı söz konusudur. İnsanların bir kısmı gerçekten inanmak yerine inanç simülasyonu yaşamaktadırlar.¹⁶ İnsanlar sahipsiz iman yerine dinî ritüellere katılarak simülatif bir görünüm sergilemektedirler. Kalabalıktayken yapılan ibadetlerin yalnızken yapılmaması ya da ahlâki anlamda dine uygun olmayan şeylerin ısrarla yapılması simülatif din anlayışının göstergeleri olarak değerlendirilebilir.

İnanç dünyasında simülasyon kendisini abartı olarak gösterebilmektedir. Normalde inanmayan bireyler inanan birinden daha fazla inandırmış gözükebilmek için ibadetlerini görsel bağlamda aşırılaştırmakta; böylelikle ibadetler insanların nazarında anlamlarını kaybederek değersizmiş gibi görünebilmektedir. Siyasi menfaat edinmek isteyen birinin kişilerle birlikte ibadetlere katılması bu duruma örnek verilebilir. Bunun yanı sıra yaşamış olduğu topluma kendisini kabul ettirmek isteyen birinin durumu da iyi bir örnektir. Bireyler kendileri için anlam taşımayan ibadetlere katılarak inanç kodlarına sahipmiş gibi gözükmektedir. Yine bu doğrultuda ibadet içeriğinin inanmayan birisi için herhangi bir değeri bulunmamakta; anlamdan bağımsız gösterilerle simülasyon sürdürülmektedir.¹⁷

Dinî mekanlara aşırı süslemeler yapılması Baudrillard tarafından simülasyon çerçevesinde eleştirilmiştir. Dinî bağlamda ibadet mekanları, görsel teolojiye dönüşmeye başladıklarında İlahtan daha çok ilahî özellikler taşımaktadır. Şatafat ve albeni üzerine dizayn edilen mekanlar gerçek anlamda Tanrı inancının arka plana itilmesine yol açabilmekte; mabet ihtişamı görsel olanı ön plana çıkarabilmekte ve Allah inancı gerçekliğinden uzaklaşarak simülasyon halini almaktadır.¹⁸ Tarihsel süreçte farklı dinlerdeki ikonoklastların simülakrlar ile mücadelelerinde ana sebep ikon ve mabetlere aşırı vurgunun Tanrı düşüncesini yok edeceğine dair korkudur.

Tanrı'yı insan zihninde önemsiz hale getirebilecek tanrı simülasyonu dinî gerçekliği yok etmektedir. Bu durumun en büyük sıkıntısı şudur: Kişiler Allah'ın sürekli var olduğuna dair hakikat ilkelerini salt ibadet vakti, mekânı ve görsel unsurlarıyla kısıtlamakta; zaman, mekân ve görsel imajlar haricinde inanç önemsiz hale gelmektedir. Allah'a iman ilkesinin sınırlandırılması bu bağlamda simülasyonun zaferi olarak değerlendirilebilir. Belirli çerçeveler içerisine hapsedilen Allah fikrinin/düşüncesinin bütüne uygulanmaması Allah inancının değersiz hale getirildiğine işaret edebilmektedir. Dinî anlamda Allah bile simülasyon alanına indirgenebilmekte ve Allah'a dair inanışlar gösterge boyutuyla sınırlandırılabilir.¹⁹ Bu durumda simülasyon Allah gerçekliğini önemsiz hale getirebilmektedir.

Gerçeklik kavramı, gerçekliğin zihinsel tarafını besleyen hakikat nosyonundan ayrı tutulmamalıdır. Bu anlamda gerçeklik kavramı görünür alandan ziyade zihinsel alanda değerlendirmeye alınmalıdır. Gerçeklik kavramının inançla olan ilişkisi zihinsel alana gönderme yapmaktadır. Şayet gerçeklik bir inanç meselesiyse ve insanlar bu inancın zihinsel tarafını inkâr ediyorlarsa bu durumda gerçekliğin simülasyona dönüştüğü ifade edilebilir.²⁰ Gerçekliğin zihinsel boyutunun değerini kaybetmesinde bireyleri suçlamanın ötesinde görünür alanı mutlak kabul eden sistemi de sorumlu tutmak gerekmektedir. Düşünür gerçek anlamlarıyla gösterge anlamları birbirine zıt olan davranışları kanserli yorumlama sistemleri olarak ifade etmektedir.²¹ Baudrillard'ın kanserli yorumlama sistemleri söylemini din alanına da dahil edebiliriz. Yani gerçekten inanmayıp inandırmış gibi gözükürken birisinin gerçekte yapmaya çalıştığı şey kanserli yorumlama üretimidir. Üretim, sanat, bilgi, kültür, bilim, haber ve iletişim sistemleri kanserli yorumlama sistemlerini normal dairesinde göstermede herhangi bir problem görmemektedir.

12 Jean Baudrillard, *The Intelligence of Evil or the Lucidity Pact*, çev. Chris Turner (London: Bloomsbury, 2005), 68.

13 Baudrillard, *Bir Parçadan Diğerine François Lyvonnnet İle Söyleşi*, 64.

14 Jean Baudrillard, *Kusursuz Cinayet*, çev. Necmettin Sevil (İstanbul: Ayrıntı Yay., 2012), 51.

15 ZKM, "Jean Baudrillard im Gespräch mit Boris Groys".

16 Jean Baudrillard, *Metinler ve Söyleşiler*, çev. Oğuz Adanır (İzmir: Ajans Tümer Tanıtım Ürünleri, 2008), 41-42.

17 Baudrillard, *Metinler ve Söyleşiler*, 43.

18 Baudrillard, *Simülakrlar ve Simülasyon*, 18.

19 Baudrillard, *Simülakrlar ve Simülasyon*, 22.

20 Jean Baudrillard, *Şeytana Satılan Ruh Ya da Kötülüğün Egemenliği*, çev. Oğuz Adanır (Ankara: Doğu Batı Yay., 2005), 20.

21 Baudrillard, *Çaresiz Stratejiler*, 99-101.

3. İSLÂMİYET VE SİMÜLASYON

Baudrillard simülasyon kuramıyla post modern toplumda gerçekliğin kayboluşu üzerinden hareket etmekte ve gerçekliğin yerini hipergerçekliğin aldığını ifade etmektedir. Bu yeni gerçek aslında bir simülasyondur. Yeni dünyada yok olan gerçekliğin kendisi olmayıp onun bilgisidir. Gerçeklik simülakrlar aracılığıyla yok edilmektedir. Bu bağlamda simülasyon simülakrlar aracıyla suni gerçekliğin oluşturulma halidir. Simülasyon kuramı aslında modernleşme ile başlayan sürece getirilen bir eleştiri olsa da Kur'an-ı Kerim'de geçen kavramlar üzerinden de okunabilecek bir kuram olarak değerlendirilebilir. Bu kuramdan hareketle Kur'an'da zikredilen riyâ, nifâk ve şirk kavramları üzerine yeni bir okuma denemesi yapılabilir. Söz konusu kavramların sonradan ortaya konulmuş bir kuram üzerinden okumak anakronizm oluşturur mu sorusunu beraberinde getirebilir. Ancak Kur'an'ın evrensel yapısı ve söz konusu kavramların içeriğinin sadece vahiy dönemine ait olgular olmaması hususu dikkate alındığında bu okuma biçimi, mümkün kategorisinde bir eylem olarak görülebilir. Vahiy bu kavramlar üzerinden dinin inanç ve ibadet boyutunda bir gerçeklik inşa etmek istemektedir. Dinin hakiki bilgisi ve bu bağlamda vahiy halen ontolojik olarak varken simülâtörlerin oluşturduğu simülakrlar, zamanla vahyin inanç ve ibadet bağlamında belirttiği hakikati öteleyecektir. Bu simülakrlar aracılığıyla oluşan yeni dinî gerçeklik inanan kişinin dinî hakikatine dönüşecektir. Dinî alandaki simülasyon bir süreç olarak devam edecektir. Başlangıçta vahiy üzerinden üretilen hakikat zamanla kökenini yitirecek; yeni dinî modeller asıl kökenden yani vahiyden bağımsız bir şekilde ve de ona ihtiyaç duymadan kendinden sonraki dinî gerçekliği üretir hale gelecektir.

3.1. Simülasyonun İlk Ayağı Riyâ

Tanrı'ya yönelik davranışların samimiyetten yoksun, ona yönelik olmadan gösteriye dönüşmesi dinî alanda görülen simülasyonun ilk şeklidir. Bu gösteriye ibadetler dışında kalan, dinle ilişkilendirilebilecek duygular ve davranışlar da dâhil edilir. Yani dinin, ritüeller aracılığıyla insanda oluşturmaya çalıştığı duygu ve davranışlar *mış gibi* yapılır. Cömert olmayan bir insanın sadaka ibadeti üzerinden cömertmiş gibi davranması veya dinin duygusal yoğunluğunu hissetmeyen birinin yalandan ağlaması bu durumun örneklerindedir.²² Bu aşamada dinin temel aktiviteleri ve sembolleri kopyalanmak suretiyle simülasyon oluşturulur. Bu kopyalar orijinalinden hareketle yapılmaktadır ve bunun yanında dinin duygu ve davranış boyutunda özgün hali varlığını sürdürmektedir. İslâmî düşüncede riyâ olarak ifade edilebilecek simülasyonun bu basamağında Tanrı, inanan kişinin zihninde varlığını devam ettirirken, Tanrı'ya ait bilgi de bütün hakikatiyle ortadadır.

Riyânın "Allah'ın dışındakilerin rızasını elde etme düşüncesiyle amelde ihlâsı terketme"²³ "Allah'a ibadet ediyormuş gibi görünerek kulların kalbinde yer edinmeyi isteme"²⁴ şeklinde tanımları söz konusudur. Bu anlamda kullanılan diğer bir kavram ise "süm'a"dır. Süm'a ile riyâ arasındaki fark şudur; Riyâ fiilde gerçekleştiği kabul edilirken, süm'a ise sözde gerçekleşir. Süm'a, yapılan davranışı başkasına duyurmaktır.²⁵ Genel olarak riyâ; kişinin dünyevi bir kazanım elde etmek amacıyla davranışındaki asıl amacı gizlemesi, gerçekte olduğundan farklı davranması şeklinde tanımlanabilir. Bu bağlamda riyâ kişinin gerçek kimliğini gizlemesi, aslen kendinde var olmayan bir özelliği varmış gibi göstermesi yani *mış gibi* davranmasıdır. Kur'an-ı Kerim'de riyâ itikadi münafıklara ait bir özellik olarak zikredilir. Münafıkların inanmadıkları halde namaz ve sadaka gibi ibadetleri şekilcilğe indirgeyip gösteriş için yapmaları,²⁶ müşriklerin aslen çirkin işler yaptıkları halde güzel işler yapıyormuş gibi davranmaları²⁷ bu kelime üzerinden eleştirel bir üslupla zikredilmiştir. Hadislerde ise riyâ daha çok ameli münafıklar bağlamında ön plana çıkarılan bir davranış şekli olarak görülür. Riyâ içeren her türlü dinî davranışın Allah katında reddedileceği ve bunları yapanların da cezalandırılacağı bildirilir.²⁸ Hadislerde ayrıca riyâ İslâm'ın en büyük kötülük olarak gördüğü şirkle ilişkilendirilerek Müslümanlar üzerinden anlatılan bir davranış şekli olarak da görülmektedir.²⁹

Simülasyon olarak adlandırılabilir riyâ günümüzde dinî alanda sürekli simülakrlar oluşturan bir davranış biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Oluşturulan bu simülakrlar özellikle ibadet, ibadetle ilişkili semboller ve ibadetle bağlı olarak gerçekleşmesi umulan davranışlarında görülür. Allah ile insan arasındaki ilişkinin boyutunu belirleyen ve Allah'a kulluğun en ileri derecede gösterilmesi³⁰ anlamına gelen ibadette şekil ve niyet olmak üzere iki unsur konusudur. Sadece Allah rızası üzerine kurulmuş bir niyet ibadetin şekil şartından önce aranan temel niteliğidir.³¹ İbadet bütün unsurlarıyla birlikte gerçekleştirildiği takdirde inanan kişiye büyük bir kalbi tatmin ve ahlaki davranış sağlayacaktır. Ancak dünyevi birtakım sebeplerden dolayı kişide oluşacak riyâ, insanda sürekli olarak inanç bağlamında doyumsuz bir haz duygusunu ortaya çıkaracaktır. İnanan kişi bu haz duygusunu, oluşturmuş olduğu birtakım simülakrlar aracılığıyla tatmin etmeye çalışacaktır. Bu bağlamda modern dünyada dinî davranışlar çerçevesinde üretilen yeni nesnelere, semboller ve davranışlar bu simülakrların başını çekmektedir.

Dinî yaşamda abartı riyâ simülasyonunun simülakrları arasında sayılan bir olgudur. Dinî davranışlarda abartı, yapılan eylemin samimiyetten uzak anlamını yitirmesine, değersizleşmesine sebep olmaktadır. Halbuki samimiyet, davranışın Allah katında kabul olmasını sağlayan en önemli duygudur.³² İslâm düşüncesinde abartı olarak ifade edilebilecek ifrât bir işte sınırı aşmak demektir ki,³³ Allah'ın insana başta dinî hayat olmak üzere hayatın her alanında koymuş olduğu üst sınırın aşılması anlamına gelmektedir. İfrat olarak ifade edilebilecek abartı ibadette ihlâsı ortadan kaldırabilecek ilk basamaktır. İbadetlerin özellikle görsel düzeyde artırılması ileriye dönük olarak içtenliklerinin yani ihlâsının yitirilmesine sebep olmaktadır. Bu da zamanla kişinin zihninde ibadetin tanımını da ortadan kaldırmaktadır. Abartı, daha sonra kişinin daha fazla inançlı gözükülebilmek amacıyla ortaya konacak ve nifâk olarak ifade edilebilecek bir duyguyu tetiklemektedir.

22 Ebû Abdillâh el-Hâris b. Esed el-Muhâsibî, *er-Ri'âye li-hukûk illâh*, thk. Abdulkâdir Ahmed Atâ (Beirut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmîyye, ts.), 179.

23 Ebû'l-Hasen Alf b. Muhammed es-Seyyid eş-Şerîf el-Cürcânî, *et-Ta'rifât* (Beirut: Mektebetü'l-Lübnan, 1985), "riyâ" 119.

24 Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed el-Gazzâlî, *İhyâ'u 'ulûmi'd-dîn* (Beirut: Dâru İbn Hazm, 2005), 1206.

25 Muhammed A'lâ b. Ali et-Tehânevî, *Keşşâfu istihlâhâti'l-funûn ve'l-ülûm* (Beirut: Mektebetü'l-Lübnan, 1996), "riyâ", 1/900.

26 Bk. en-Nisâ 4/142; el-Mâûn 107/6; el-Bakara 2/264; en-Nisâ 4/38.

27 Bk. el-Enfâl 8/47.

28 Ebû'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc Müslim, *el-Câmi'u's-sâhih* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), "imâre", 152.

29 Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezid İbn Mâce, *es-Sünen* (Riyad: Mektebetü'l-Meârif, 1997), "Zühd", 21, "Fiten", 16.

30 Ebû'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed er-Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât fî garibi'l-Kur'an*, thk. Muhammed Seyyid Keylanî (Beirut: Dâru'l-Mârif, ts.), "abd", 319.

31 Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil el-Buhârî, *el-Câmi'u's-sâhih*, thk. Muhammed Zuhayr b. Nasr (Cidde: Dâru Tavkî'n-Necât, 1422), "Bedu'l'vahy", 1.

32 Ebû Abderrahmân Ahmed b. Şuayb en-Nesâî, *es-Sünen* (Beirut: Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, 1988), "Cihâd", 24.

33 Ebû'l-Hüseyn Ahmed b. Fâris b. Zekeriyyâ İbn Fâris, *Mu'cemü mekâ'isî'l-luğa*, thk. Abdusselam Muhammed Harun (Dimeşk: Dâru'l-Fikr, 1979), "frt", 4/490.

Hız. Muhammed (s.a.v)'in "Ey insanlar! Dinde aşırılıktan sakının. Çünkü sizden öncekileri ancak dinde aşırılık helâk etti"³⁴ diyerek uyardığı tehlike de aslında budur. Günümüzde dinî sohbetlerdeki abartılı ibadet ve şahıs örnekleri, Kur'an okuma esnasında tecvid bağlamında aşırı lafzcılık, ibadetlerin şekilsel boyutunda mübalağalı hareketler, din adına ortaya çıkan birtakım grupların tebliğ maksadıyla giyim kuşamlarındaki aşırı görsellik³⁵ göstergeleri bu alanda oluşturulan simülakr örnekleri içerisinde sayılabilir. Söz konusu davranışlar bazen takva veya yapılan eylemin şekilsel gerekliliği olarak algılsa da aslında yapılan dinî alandaki simülasyondur. Çünkü dinî alandaki bu gibi abartılı davranışlar haddizatında Allah ve Resûlü tarafından ritüellere ve Müslüman kimliğine yüklenen gerçek manayı ortadan kaldırmaktadır. Oluşturulan bu simülakrlar inanan insanın din adına dinin hakikatini barındırmayan bir simülasyonu yaşamasına sebebiyet vermektedir.

Riyâ simülasyonunun bir başka simülakrı ise gösteriştir. Gösteriş en çok ritüellerde ortaya çıkmaktadır. Gösterişle birlikte ritüeller Allah katında makbul olan imanın bir yansıması olmaktan ziyade simülatif bir görünüm kazanır hale gelmektedir. Özellikle birtakım ibadetlerin tamamen gösteriş için yapılması veya kişilerin kalabalıklar içerisinde yapmış oldukları ibadetleri yalnız iken terk etmeleri söz konusu simülasyon halidir. Gösteriş Kur'an ve sünnet tarafından yerilmiş bir davranış şeklidir.³⁶ İslâm'da ibadetlerin niceliğinden ziyade niteliği ön plana çıkarılmıştır. Söz konusu niteliği ise ihlas oluşturur. Bu nedenle Hz. Muhammed Muâz b. Cebel'i Yemen'e elçi olarak gönderdiğinde ona "Dininde ihlaslı ol. O zaman sana az amel de yeter"³⁷ diyerek tavsiyede bulunmuştur. İslâmî düşüncede başta ibadetler olmak üzere dinî motivasyonla yapılan davranışların gösterişe bu bağlamda simülatif bir içeriğe dönüşmemesi, yapılan davranışların gizli eda edilmesi esas olarak belirlenmiştir. Sadakayı ihtiyaç sahiplerine gizlice ulaştırılanların Allah'ın en çok sevdiği kişiler arasında zikredilmesi,³⁸ yalnız başına Allah'ı zikredip gözyaşı dökülenlerin ahirette en büyük nimetlerle müjdelenmesi bu kabilden tavsiyelerdendir.³⁹ Bütün bu tavsiyeler temelde dinî davranışlara riyâ karışmasını engellemek amacıyla. Büyük kitlelerle yapılan zikir ayinleri, sosyal medya üzerinden yapılan çözüme yönelik olmayan dinî tartışmalar, farz namazların kılınmayıp teravih namazı gibi nafîle ibadetlerin camilerde büyük kalabalıklarla ifa edilmesi, yapılan dinî davranışların sosyal medya hesaplarından paylaşılması vb. davranışlar bazen bu alandaki simülakrlar olarak ortaya çıkabilmektedir.

Ritüellerde şekilciliğin ibadetin vazgeçilmez unsuru olarak görülmesi riyâ simülasyonunun bir başka simülakrıdır. Dinin kendi içerisinde şekilsel birtakım kurallarının olması doğaldır. Ancak riyânın bir çeşidi olarak karşımıza çıkan gösterişçi dindarlık ritüellerde şekilcilik olarak kendini gösterebilmektedir. İbadetlerde şekilciliğin ön plana çıkarılması ibadetle oluşturmaya çalışılan insan profilini ortadan kaldırdığı gibi aynı zamanda ibadeti anlamsızlaştırmaktadır.⁴⁰ İbadetin şekline gösterilen hassasiyet dinin temel konularında gösterilemez hale gelmektedir. Örneğin namaz ibadeti esnasında şekil şartları yerine getirilirken namazın kötülüklerden insanı alıkoyan bir ibadet olduğu⁴¹ unutulmakta, sadece şekil yönü bir simülakr olarak ortaya çıkabilmektedir. Daha sonra ise bu simülakr inanan kişinin hayatında ibadetin temel ögesi haline gelmekte ve dinin ibadet sayesinde oluşturulmaya çalıştığı gerçeklik yok edilmektedir. Hz. Muhammed oruç ibadeti üzerinden ibadetlerin temelindeki gerçekliği şöyle ifade etmektedir: "Allah'ın, yalan söylemeyi ve yalan ile amel etmeyi bırakmayanın yemeyi, içmeyi terk etmesine ihtiyacı yoktur."⁴²

Riyânın İslâm düşüncesinde reddedilmesinin temelinde onun sadece Allah ile insan arasındaki ilişkiyi kirlletmesi yatmamaktadır. Bir simülasyon olarak riyânın dinin maddi ve manevi boyutunda açtığı yaralar oldukça büyüktür.

1) Riyâ zamanla insan zihninde Allah hakikatini ortadan kaldırmakta, inananları şirk ve nifâk olarak ifade edilebilen simülasyonun başka bir boyutuna taşımaktadır.⁴³ Özellikle riyâ çerçevesinde oluşturulan simülakrlar tanrı kavramını ötelemekte, tanrısal bir konuma geçmektedir. Simülasyonun ilk ayağı sayılabilecek riyâda inanan kişinin hala zihninde tanrı bilgisi varlığını sürdürmektedir. Yani simgeler tanrı hakikatinin bir yansıması olarak varlığını devam ettirmekle birlikte hakikati tamamen ortadan kaldırmamıştır. Ancak bu durum geçicidir. Zamanla bu simgeler gerçekliği değiştiren imgelere dönüşecektir. İnsanın yaratıcısını araması, bilmeye çalışma çabası zamanla ortadan kalkacaktır. Semboller, simgeler bu çabanın önüne geçeceğinden insanda Allah'a yönelik bir yabancılaşma söz konusu olacaktır.

2) Simgelerin, sembollerin ön plana çıkması inancın asıl boyutunu önemsizleştirecektir. Ahlâk diye ifade edilebilecek dinin temel umdeleri geri plana itilecektir. Dinî davranışlar sadece kişisel çıkarlar çerçevesinde varlığını sürdürecektir toplumda ahlâki anlamda bir bozulma oluşacaktır. Dinin geçerli saydığı ahlâki kurallar menfaatler doğrultusunda insan zihninde ve yaşamında varlığını sürdürecektir.

3) Bütün bu durumlar yalancı bir dindarlık oluşturacaktır. Oluşturulan yalancı dindarlık fetişizme bürünerek daima tüketilen bir nesneye dönüşecektir. Dindarlık bireyin, Allah ile olan ilişkisi çerçevesinde ruhsal tatmini ve ahlaki olgunluğu sağlayan bir olgu olmaktan çıkıp toplumsal statünün belirlendiği bir tüketim aracına dönüşecektir.

4) Bir simülasyon olarak riyâ aynı zamanda dinî kavramlar alanında anlam bolluğuna sebebiyet vermektedir. Örneğin namaz ibadetinin abartıyla birlikte şekilselleşmesi, gösteriş için yapılır hale gelmesi ve ibadetin yoğun bir şekilde yapıldığı mekanların niceliklerinin artırılıp aslî özelliklerinin kaybolması bu ritüele yüklenen anlamları çoğaltacaktır. Bu da namazın kötülüklerden alıkoyma anlamı gibi vahyin yüklediği anlamların kaybolmasına yol açacaktır. Dinî kavramlarda anlamların çoğaltılması aynı zamanda bu kavramlar üzerinden yapılan gereksiz diye adlandırılabilen tartışmalara yol açacaktır. Bu da özellikle sosyal medya araçlarının yoğun olduğu günümüz toplumunda inançlı insanın dinin hakikatini kavramasını imkânsız hale getirecektir.

34 İbn Mâce, "Menâsik", 63.

35 Gazzâli, *İhyâ'u 'ulûmi'd-dîn*, 1207.

36 Süleymân b. el-Eş'as Ebû Dâvud, *es-Sünen*, thk. İzzet Ubeyd ed-Deas - Adil es-Seyyid (Beirut: Dâru İbn Hazm, 1997), "Etime", 3.

37 Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh el-Hâkim en-Nisâbüri, *el-Mustedrek 'ale's-Sahîhayn*, thk. Mustafa Abdulkadir Ata (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1990), 4/341.

38 Ebû İshâ Muhammed b. İshâ et-Tirmizî, *el-Câmi'u's-Sahîh* (Kahire: Mustafa el-Bâbî el-Halebi, 1978), "Sifatü'l-cenne", 25.

39 Tirmizî, "Zühd", 53.

40 Ahmed Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, thk. Mustafa Tatçı, çev. Hayati Bice (Ankara: Hoca Ahmet Yesevî Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, 2016), 267.

41 Bk. el-Ankebût 29/45.

42 Buhârî, "Savm", 8.

43 Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, 145.

5) Riyâ simülasyonu inananların dünyayı anlama biçimini de değiştirecek yeni oluşan dinî gerçeklik üzerinden dünya şekillendirilmeye çalışılacaktır. Örneğin tüketim çılgınlığının dünyayı yok oluşa sürüklediği bilinirken dinî mekanların aşırı süslenmesi gibi dinî kurumların niceliğinin artırılması amacıyla yapılacak tüketim hoş görülecektir. Zamanla israf, onu dünyadaki temel kötülüklerden gören bir dinin mensupları tarafından meşrulaştırılacaktır.

3.2. İnançta ve Amelde Simülasyon Nifâk

Dinî alanda simülasyonun ilk ayağı sayılabilecek riyâ zamanla nifâk olarak ifade edilebilecek davranışa dönüşür. Nifâkla birlikte riyâ çerçevesinde yapılan davranışlar insan zihninde daha gerçekçi hale gelir. Din adına ortaya konulan davranışların dinin hakikati mi yoksa simülasyonu mu olduğu anlaşılmaz ve dinî simülasyonun ikinci ayağı yaşanır.

Arapça "nfk" sözcüğünden türeyen nifâk kelimesinin sözlük anlamında "yok olmak, kaybolmak, tükenmek, çıkıp gitmek" anlamları vardır.⁴⁴ Özellikle çöl farelerinin tehlike durumunda kaçış için yuvalarının var olan birçok deliklerine girip kaybolması veya herhangi birisinden çıkması durumunu anlatmak amacıyla kelime kullanılmıştır. Bu anlamdan hareketle "İslâm'a girdiği kapıdan başka bir yüzle (inançla) çıktığı" için nifâk içerisinde olan kişiye münafık denilmiştir.⁴⁵ Çöl farelerinin tehlike anında yaptığı bu davranıştan hareketle münafık da kendisi için tehlike hissetmesi durumunda dinden çıktığından bu farelere benzetilmiştir.⁴⁶ Dinî literatürde nifâk ise "dille imanî ortaya koyup kalpte küfrü gizlemektir."⁴⁷

Dinî simülasyonun nifâk basamağında simülatörler münafıklardır. Kur'an-ı Kerim'de münafık kavramı üzerinden iki insan tipi anlatılmaktadır. Birinci tip münafık, inanç düzeyinde belli ölçüde imanını devam ettirmesine rağmen özellikle dinî ritüeller ve ahlâk boyutunda geliştirmiş olduğu simülakrlar aracılığıyla iman ve küfür arasında gelgitler yaşamaktadır.⁴⁸ İslâm düşüncesinde ameli nifâk⁴⁹ olarak ifade edilebilecek bu durumda kişi gerçeklikten kopuk dinin simülasyonunu yaşadığından dinin ona yüklediği ritüeller gibi birtakım davranışları yapması zorlaşmaktadır. Bu durumda kişi söz konusu ritüelleri yapıyormuş gibi bir davranış sergileyecektir.⁵⁰ Simülatör olarak ifade ettiğimiz riyâkâr dinin özünden belli zamanlarda ve belli ölçüde davranışsal boyutta simülakrlar oluştururken bu düzeydeki münafık iman ve davranışsal boyutta birçok simülakr oluşturacaktır. Kur'an-ı Kerim onların inanç boyutunda düşmüş olduğu durumu şöyle ifade eder: "İman edip sonra inkâr eden, sonra inanıp tekrar inkâr eden, sonra da inkarlarında ileri gidenler var ya; Allah onları başıslayacak da değildir, doğru yola iletecek de değildir."⁵¹ Aslında onların inanç boyutundaki bu gelgitleri oluşturmuş oldukları iman simülakrlarından başka bir şey değildir. İnanç boyutunda simülakrların seri üretimi onların ruhsal gelgitlerinin en önemli sebebi olup aynı zamanda Kur'an'da belirtilen ikinci tür nifâkın da sebebidir. Bu tür münafıklar aslında dinin göstermiş olduğu mesajı görmekte ve belli bir süre ilerlemektedirler.⁵² Daha sonra birtakım çıkar ilişkilerinden dolayı simülasyonu yaşar hale gelmişlerdir. Onların belli bir süre hidayeti görmeleri halen daha orijinal olandan simülakrlar üretmelerinden kaynaklanmaktadır. Söz konusu kişilerde özellikle dinin şekilsel boyutu görülürken şeklin ortaya çıkarmaya çalıştığı mana unutulmuştur. Hoca Ahmed Yesevî bu kişileri şu şekilde ifade eder:

"Mü'minim diye söylerler, oruç-namaz kılarlar,
Fesâd işler yaparlar, münafıklar belgisi."⁵³

Dinî kurallar çerçevesinde yaşanılacak hayatı reddedip daha seküler bir hayatı tercih eden kişilerin aile, toplumsal baskı, menfaat ilişkileri gibi nedenlerden dolayı göstermiş olduğu din eksenli davranışlar bu grupta düşünülebilir. Şekil ve içerik işlevini tamamen kaybetmiş tesettür modası, normalde yapılmayıp siyasal menfaat elde etmek amacıyla yapılan din içerikli davranışlar, siyaset, ticaret gibi birçok alanda kişilerin kendilerini ahlâklî gösterme çabaları bu alandaki simülasyon örneklerinden sayılabilir.

Kur'an-ı Kerim'de bahsedilen ikinci tür münafık ise "İnsanlardan, inanmadıkları halde, 'Allah'a ve ahiret gününe inandık' diyenler de vardır"⁵⁴ ayetinde yer bulan ve İslâm düşüncesinde itikadi veya halis münafık olarak adlandırılan kişilerdir.⁵⁵ Bunlar çıkarlarından, menfaat elde etmek isteklerinden dolayı inananlarla beraber olan, onlarla birlikte ibadetlere katılan kişilerdir.⁵⁶ İnancın hiçbir evresinde var olmayan bu kişiler ürettikleri simülakrları dinin özünden değil dinin özünden referans alınarak üretilen simülakrlardan oluşturmuşlardır. Münafıkların ürettiği ilk simülakr iman anlayışlarıdır. Bu grubun ortaya koyduğu iman aslında kopyanın kopyasından üretilmiş bir simülakrdır. Bütün inanç yapılarında iman inanılan varlığa mutlak teslimiyeti ifade ederken münafıkların inancında kalbi bir teslimiyet söz konusu olmayıp sadece dille ikrar söz konusudur.⁵⁷ Münafıklar sadece Allah'a değil Allah dışında önemseyip temel düstur kabul ettikleri diğer ilkelere de aslında sırt çevirmişlerdir.

Münafıklar hangi inanca sahip olursa olsunlar imanî kişiye kazandırmış olduğu davranış biçimlerini de hiç yaşamamışlardır. Çünkü inanç bağlamında ürettikleri kopyalar onlara gerçek imanî özelliklerini hiçbir zaman sunmamıştır. Simülasyonun asıl evresini oluşturan bu inanç yapısında artık dinin gerçekliği kaybolmuştur. Onlar açısından gerçeklik üretilen simülakrlar üzerinden okunmaktadır. Bu evrede simülatör dinin iman ve ritüel boyutunu *miş gibi* yapacak, dinin ahlâkî boyutunu her daim yaşıyormuş gibi davranış sergileyecektir. Bunlar sahipsiz iman yerine oluşturmuş oldukları simülasyonun içinde yaşamayı tercih etmişlerdir. Bu simülatörlerin davranış şekillerinde *miş gibi* yapmak artık inanç boyutuna yükselmiştir. Bu boyut Baudrillard'ın belirttiği hipergerçekliğe en yakın evredir. Hasta olmadığı halde

44 Ebû Abdîrahmân el-Halîl b. Ahmed, *Kitâbu'l-ayn*, thk. Abdulhamdi Hendâvî (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2003), "nfk", 4/252.

45 Muhammed b. Ahmed el-Ezherî, *Tehzîbu'l-luğa*, thk. Abdusselam Muhammed Hârun - Muhammed Ali Neccâr (Kahire: Müessesetü'l-Misriyyetü'l-Âmme, 1964), "nf", 9/192.

46 İbrahim Halil Erdoğan, "Geçmişten Günümüze Münafıkların Değişmeyen Karakteri (Kur'an-ı Kerim'deki Nitelikler)", *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi* 5/16 (2018), 180.

47 Cürcânî, *et-Ta'rîfât*, "nfk", 315.

48 Fahrüddîn er-Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1981), 11/86.

49 Şihâbüddîn Ahmed b. Alî İbn Hacer Askalânî, *Fethu'l-bârî bi-şerhi Şahîhi'l-Buḥârî* (Kahire: Dâru'r-Reyyân li't-Turâs, 1987), 1/89.

50 Ebû'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer ez-Zemaḥşerî, *el-Keşşâf'an ḥakâiki ğavâmizi't-tenzil*, thk. Âdil Ahmed Abdulmevcûd - Ali Muhammed Muavvad (Riyad: Mektebetü'l-Ubeykân, 1998), 2/166.

51 en-Nisâ 4/137.

52 Muhammed İzzet Derveze, *et-Tefsîru'l-ḥadîs* (Kahire: Dâru İhyâi'l-Kütübî'l-Arabiyye, 1964), 6/143.

53 Yesevî, *Dîvân-ı Hikmet*, 444.

54 el-Bakara 2/8.

55 Cürcânî, *et-Ta'rîfât*, 265.

56 Zemaḥşerî, *el-Keşşâf'an ḥakâiki ğavâmizi't-tenzil*, 2/166-167.

57 Ebû Bekr Muhammed b. Tayyib el-Bakillânî, *el-İnşâf'îmâ yecibu i'tikâduhu velâ yecuzu'l-cehî bihi*, thk. Muhammed Zâhid el-Keşerî (Mısır: Mektebetü'l-Ezheriyye li't-Turas, 2000), 53.

hastalığı simüle eden kişide semptomların görünmesi gibi bu kişilerde de imana ait birtakım davranışlar görüldüğünden Hz. Peygamber döneminde de bu kişiler ancak ilahi bilgi ile belirlenebilmiştir.⁵⁸ Bu nedenle Hz. Muhammed'in onları tanıması nübüvvetinin delilleri arasında sayılmıştır.⁵⁹ Çünkü dinin bu simülasyon biçiminde simülatör yani itikadi münafık eliyle gerçekle sahtelik arasındaki fark hem kendisi için hem de karşı taraf için yok edilmiştir. Örneğin günümüzde İslâm'ın hakikatini kabul etmeyen kişilerin menfaat elde etmek amacıyla dini bir bayram tebriki göndermesi, Ramazan'da içeriği tartışılan içeceklerin iftar sofrası etrafında reklamının yapılması, inanan kişilerin çevrelerini etkilemek maksadıyla hoşgörü, merhamet vb. kavramları dinle ilişkilendirerek kullanmaları, vegan olmayan kişilerin kurban ibadetine hayvanseverlik adına karşı çıkmaları, vahiy döneminde olduğu gibi inandığını söyleyen kişilerin ilk fırsatta en temel dini unsurlarla alay etmeleri⁶⁰ bu tür bir simülasyonun örneklerindedir.

3.3. Simülasyonun Son Basamağı Şirk

Tevhidi, varlığın temelinde hakikat olarak sunan Kur'an-ı Kerim, onun karşısındaki oluşumları ise bu gerçekliğin zıttı olarak belirler. Özellikle bu hakikatin temel zıt oluşumu şirktir. Şirk inancı birtakım simülaklar aracılığıyla dinî alanda oluşturulmuş simülasyonun son basamağıdır. Bu bağlamda şirk dinin hipergerçeklik halidir. Şirk kelimesinin kökeninde ortaklık etme, ortak kabul etme anlamları vardır.⁶¹ Şirk inancında hakiki Tanrı'ya ulaşmak amacıyla ortak kabul edilen diğer tanrılar simülasyonu oluşturmaktadır. Kur'an şirk inancının kökensizliğine yani hakikatten uzak oluşuna vurgu yaparak bu bağlamda onun simülasyon olan inançlar manzumesi olarak belirtmiştir.⁶²

Şirk inancının simülaklarını geçmiş dönemlerde putlar ve diğer uydurma tanrılar oluşturmaktaydı. Putlar temelde Tanrının gerçekliğini yansıttığı iddia edilen sanal varlıklar olmasına rağmen zamanla bu simülaklar gerçekten daha gerçekçi bir hale bürünmüş ve hipergerçeklik boyutuna dönüşmüşlerdi. Putlar kendi gerçekliklerini müşriklerin zihinlerde var olan sanallıklarında bulmuşlardı. Simülaklar olarak adlandırılacak olan putlar onlar için basit birtakım nesnelere yapılmış maddi unsurlar olmayıp tanrılık vasfını kendilerinde toplayan varlıklar yani simülasyonun somut görünümleydi.⁶³ Putperestliğin tarihine bakıldığında aslında söz konusu putların ilk oluşum esnasında Tanrı olarak algılanmadığı görülür. Başlangıçta dinî bir sembol veya bu sembolün bir parçası olarak düşünülen yapıtlar zamanla görsel Tanrı'ya dönüşmekte ve hakiki kabul edilen ilahın yerini almaktaydı.⁶⁴ Hatta daha sonra bu yapıtlar ilahtan daha çok ilahi özellikler taşıyan varlıklara dönüşebilmekteydi. Böylece Allah inancı söz konusu gerçekliğini yitirmekte, ikinci planda kalmakta ve simülasyona dönüşmekteydi.

Şirk toplumunun simülatörleri müşriklerdir. Kur'an'da müşriklerin özelliklerine bakıldığında onların Tanrı'nın varlığını inkâr etmeyen⁶⁵ ancak putları aracı edinen⁶⁶ kişiler olduğu görülür. Yani onlar dinî alanda yaratıcının varlığını inkâr etmeyip üretmiş oldukları yeni gerçekliği kabullenmiş kişilerdir. Onların bu halleri zanna tabi olma olarak ifade edilir ki⁶⁷ zan aslında kendilerinin oluşturduğu simülasyondur. Ayrıca abartı, şatafat onların en büyük özelliklerinden biridir. Bu nedenle Hz. Peygamber'in doğal, basit insani yaşamını, onun risaletini reddetme sebebi olarak sunarlar. Onların bu hali aslında simülasyon oluşumunun unsurlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şirk simülasyonu; hakikatin gizlenmesi, yok edilmesidir. Allah'a atılan bütanin aksiyonel hali olan şirk⁶⁸ tevhid gerçekliğinin karşısındaki en büyük simülasyon olup simülaklar aracılığıyla hakikatin yok edilmesidir. Burada gerçekliğin yok edilişi ontolojik düzlemde olmayıp Baudrillard'ın simülasyon kuramında da belirttiği şekliyle epistemolojik düzeydedir. Geçmişte putlar şirk simülasyonunun simülaklarını oluştururken modern dünyada bu durum değişikliğe uğramış olup insan ve insana bağlı olarak gelişen aile, toplum, bilim, felsefi düşünceler simülaklar olarak karşımıza çıkmıştır. Özellikle günümüzde gelişen teknolojiler, dijitalleşme ve bilimin mutlak otorite olarak algılanması bu simülakların başını çekmektedir.

İnsan var olduğundan beri aslında nesneye hâkim olma çabası içerisine girmiştir. Önceki çağlarda bu amacını put denilen sahte tanrılar yani simülaklar aracılığıyla gerçekleştirmeye çalışmıştır. Modern dünyada ise insanın varlığa hükmetme isteği bilim aracılığıyla ortaya konulan bir arzuya dönüşmüştür. Geçmişe nazaran göreceli olarak bu arzu bilim vasıtasıyla belli ölçüde gerçekleşince bilim ve bilimin sahibi olan insan modern dünyada dini alanda putların yerini alan simülaklar olarak ortaya çıkmıştır. Bunun neticesi olarak insan ve insanın ürettiği bilim kâinatın temelini yerleştirilen yegâne hakikatler olarak algılanmış, maddi ve manevi bütün alanlarda mutlak yol göstericiler olarak kabul görmüştür. Bu noktada geçmişte Mekkeli müşriklerde olduğu gibi insan hayatında mutluluk getiren unsurlar⁶⁹ tanrısal varlık olarak algılanmıştır. Modern dünyadaki şirk simülasyonu; insanın metafizikle bağının koparılması, simülaklar olarak ifade edilebilecek birtakım fenomenlerin Tanrı'nın yerine konulması sonucunu doğurmuştur.

Şirk simülasyonunda simülatörler toplumda ilah ve ilaha yüklenen anlamlar konusunda zihinsel karışıklık oluşturarak söz konusu inancın doğruluğunu, gerçekliğini öne sürmüşlerdir. Simülatörlerin bu davranış biçimi bilinçli yapılmış bir eylem olduğu gibi aynı zamanda cahillane yapılmış bir eylem olarak da karşımıza çıkmaktadır.⁷⁰ Şirk inancında simülatörler gerçeğin bilgisini ortadan kaldırdığında toplum bir taklide itilmekte ve bu nedenle şirk körü körüne bir taklit olarak ifade edilmektedir. Dini alandaki simülasyonun açtığı bu tehlike sadece İslâm dini özelinde meydana gelen bir olay olmayıp küresel ölçekte mutlak hakikat açısından bir aldanışı ortaya çıkarmaktadır. Küreselleşen dünyada gelişen iletişim araçlarıyla bu anlayış hızlıca ve insanlığın bütün katmanlarına dayatılmaktadır. Özellikle küreselleşen dünyada egemen ideolojiler hakikatin tekelciliğine soyunmakta ve dindarlık ilahi olmayan beşeri kurgulara mahkum edilmektedir.

58 Muhammed İzzet Derveze, *Kur'an'a Göre Hz. Muhammed* (İstanbul: Düşün Yay., 2012), 2/304.

59 Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed el-Mâtürîdî, *Kitâbu't-tevhîd*, thk. Bekir Topaloğlu - Muhammed Aruçi (İstanbul: Mektebetü'l-İrşâd, ts.), 279.

60 Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyî'l-Kur'ân*, thk. Abdullâh b. Abdumuhsin et-Türkî (Kahire: Dâru Hecr, 2001), 11/541.

61 Halîl b. Ahmed, *Kitâbu'l-ayn*, "şrk", 4/327.

62 el-A'râf 7/71.

63 Fazlur Rahman, *Ana Konularıyla Kur'an*, çev. Mehmet Dağ - Mehmet Aydın (Ankara: Selçuk Yay., 1996), 36.

64 Hişâm b. Muhammed İbnu'l-Kelbî, *Geçmişten Günümüze Putlar*, çev. Erdiñ Doğru (Ankara: Fecr Yay., 2005), 18; Ayrıca bk. Ali Çelik, *İslâm'ın Kabul ve Reddettiği Halk İnançları* (İstanbul: Beyan Yay., 1995), 142; Harun Ögümüş, *Cahiliyye Döneminde Araplar* (İstanbul: İz Yay., 2013), 28.

65 Bk. el-Ankebût 29/61.

66 Bk. ez-Zümer 39/3.

67 Bk. el-A'râf 7/22.

68 Yaşar Nuri Öztürk, *Din Maskeli Allah Düşmanlığı Şirk ve Şirke Tepkinin Felsefeleşmesi: Deizm* (İstanbul: Yeni Boyut Yay., 2013), 113.

69 Thomas J. O'shaughnessy, "Allah'a Yabancılaşma: Şirk", çev. Ömer Kara, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/2 (1998), 366.

70 Bk. ez-Zümer 39/67.

Simülâtörler, oluşturmuş oldukları sanal inanca delil olarak bilimsel gelişmeleri, toplumların değişimini gösterebilmektedirler. Geçmişte şirk simülasyonunu atalarından alan müşrikler “Hayır! “Sadece, biz babalarımızı bir din üzerinde bulduk, biz de onların izinde gidiyoruz” derler.”⁷¹ dedikleri gibi günümüz simülâtörleri de gelişen dünyanın unsurlarını, bilimi, hümanizm gibi insanlığı temel argüman olarak aldığı iddia eden düşünceleri bu simülasyona delil olarak sunabilmektedirler. Bu nedenle şirk yeni dünyada insanlık, bilim vb. kültler üzerine inşa edilmiş bir Tanrı simülasyonuna dönüşmüştür. Kur’an-ı Kerim müşriklerin hakiki bilgi içermeyen taklitlerini reddetmekte⁷² akletmeyi, hakikatin bilgisini araştırmayı ve onu takip etmeyi her daim teşvik etmektedir.⁷³ Kur’an’da tevhide yönelik sunulan delilleri de bu bağlamda düşünmek gerekir. Modern dünyada söz konusu deliller tanrının varlığını yeniden ispattan ziyade, toplumu şirkin oluşturduğu sanal tanrılardan kurtarıp tevhidin gerçeğine ulaştırmayı hedeflemektedir.

Yaratıcı hakkında vahiyle ortaya konulan gerçeğin bilgisi şirk simülasyonunda ortadan kaldırılınca Tanrı hakkında sürekli yeni gerçeklikler üretilir. Öyle ki zamanla hakiki bilgi, gerçeklik simülasyonun bir artığı haline gelir. “Âyetlerimiz kendisine okunduğu zaman, «Öncekilerin masalları!» der.”⁷⁴ ayeti kerimesi geçmiş dönemde müşriklerin vahye bakışını anlatmaktadır. Aslında onların vahye verdikleri bu cevap gerçeğin şirkin simülâtörleri olan müşrikler tarafından tüketilmesini ve gerçeğin, simülasyonun artığı haline gelmesini anlatmaktadır. Böylece şirk inanç noktasında hipergerçekliğe dönüşmüştür. Başlangıçta Tanrıyı temsil eden, Tanrının sembolleri olarak düşünülen veya bilim gibi Tanrıyı daha iyi tanımada aracı unsurlar olarak kabul edilecek nesnelere, fenomenlere hipergerçeklikte tamamen tanrı olarak algılanır.

Simülasyonda gerçeğin yerini sanal gerçeklik almakta ve bu sanallık yalancı bir tatmin oluşturmaktadır ki şirk inancında da bu durum açıkça görülmektedir. Şirkte insanın inanma ihtiyacından yola çıkılarak sanal tanrılar oluşturmakta ve bunlara güven aracılığıyla insanda sahte bir doyum sağlanmaktadır. Simülakrlar aracılığıyla elde edilen ve güven üzerine kurulu yalancı tatmin, belli koşullarda sanallığını kaybetmekte ve şirkin simülasyon olduğu açıkça görülebilmektedir. Mekke müşriklerinin kendilerini koruyacağına ve ihtiyaçlarını karşılayacaklarına inandıkları putlara zaman zaman saygısızlık yapmaları⁷⁵ bu simülasyonun yıkılması olarak görülebilir. Günümüzde de teknoloji ile birlikte oluşan sanal tatminin birçok durumda kaybolması buna en güzel örnektir. Kur’an-ı Kerim’de insanların hayatın gerçek korkularıyla karşı karşıya geldikleri vakit bu simülasyondan kurtuldukları ifade edilmektedir.⁷⁶ Şirk simülasyonun yalancı psikolojik tatmini karşısında ise tevhid gerçek güven duygusunun ve ruh huzurunun teminatı olarak sunulmaktadır.

SONUÇ

Rönesans devriminden yaşadığımız döneme kadar değer yasalarındaki gelişmeler doğrultusunda dört farklı dönemin yaşandığı iddia edilmektedir. Bunlar;

- Klasik dönemi tasvir eden kopyalama
- Sanayileşme dönemindeki üretim
- Kodların belirgin olduğu simülasyon
- Gerçeklikle ilişkisiz hale gelen bütünsel gerçeklik dönemleridir.⁷⁷

Üçüncü ve dördüncü dönem simülasyonun -*mış gibi* yapma durumunu işaret etmektedir. Üçüncü dönemdeki *mış gibi* yapımlar göstergelerle gerçeğin yok edilmesi aşamasına denk düşmektedir. Dördüncü dönemde ise *mış gibi* yapma bütün anlam ve değerleri yok ederek dinî yaşam biçimlerini gereksiz hale getirmektedir. Dördüncü dönemde gerçeğin kendisini ilişkilendirecek herhangi bir referansa ihtiyacı kalmamaktadır.

Simülasyon dünyasında muhakeme ve imge yeteneğini kaybeden bireyler ise simülakrların gerçeğini kabul ederek simülâtörlere dönüşebilmektedir. Bu durumun arka planında inançsızlık, duyarsızlaşma, çelişki ve dinî referansların inkârı yatmaktadır. Güncel dinî yaşantılara bakıldığında insanların simülasyon dünyasına uyum sağladıkları söylenebilir. Böyle bir dünyada simülakrların asıl işlevi ise gerçeği iyice yok olmaya sürüklemek ve dinî gerçeğin yok oluşunun üzerini örtmektir. Kur’an ve hadislerde riyâ, nifâk ve şirk kavramları üzerinden anlatılmak istenen şey de aslında bu dinî gerçeğin yok edilidir.

Simülasyon dünyasında simülasyona karşı verilen mücadeleler de simülatif özellikler taşıdığından bir şeyin doğru veya yanlış olarak da ifade edilebilmesi mümkün olmamaktadır. Böylesi bir dünyada dinin simülasyon alanındaki mücadeleleri daha güç hale gelmektedir. Bu noktada simülasyon hali olarak yorumlayabileceğimiz söz konusu inanç ve ahlâk temelli davranışlarla mücadele ancak onların oluşturduğu simülakrların da bilinmesini zorunlu kılmaktadır.

İnsanların simülasyona karşı duruş göstermesinden önce gelen aşama simülasyonun farkına varılabilmesidir. Gerçeklikler insanlara simülakrlar şeklinde sunulmakta; insanlar da gerçek dini anlayamadıklarından simülakr gerçekliklerini gerçekmiş gibi kabul etmektedirler. Özellikle günümüzde din adına ortaya konulan birçok davranış aslında dinî metinlerde riyâ, nifâk ve şirk eksenli eleştirilen davranışın simülatif halidir. Kur’an ve hadislerde yasaklanan bu davranışların simülasyon çerçevesinde anlaşılıp yorumlanması neyin dinî neyin ise din adına üretilen ancak dinî hakikatle bağdaşmayan simülasyon olduğunun anlaşılmasını kolaylaştıracaktır.

Simülasyon dünyasında gerçek, tözünü kaybederek gerçek ötesi hale gelmekte ve sistemin referanslarına göre yeniden dizayn edilen din de din ötesi bir şekil almaktadır. Bu bağlamda modernleşme sürecinde Müslümanların dinî temellendirmeye ortaya koyduğu davranışlar vahyin oluşturmaya çalıştığı gerçeklikten uzak bir görünüm arz etmektedir. Simülasyon olarak ifade edilebilecek riyâ, nifâk ve şirk gibi davranışların simülasyon çerçevesinde algılanması modern dünyada dinin özünün daha iyi anlaşılmasına katkı sunacaktır. İslâm’ın doğru

71 ez-Zuhruf 43/22.

72 Seyyid b. Kutub b. İbrahim, *Fıılâi’l-Kur’an* (Beirut: Dâru’ş-Şuruk, 1992), 5/3182.

73 Bk. Hüd 11/51; en-Nahl 16/12; el-Enbiyâ 21/67; el-Müminün 23/80.

74 el-Kalem 68/15.

75 Ebû Cafer Muhammed İbn Habîb, *el-Muḥabber* (Beirut: Dâru’l-Âfâki’l-Cedide, ts.), 332.

76 Bk. Yûnus 10/22.

77 Jean Baudrillard, *Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm*, çev. Oğuz Adanır (Ankara: Doğu Batı Yay., 2011), 86-87.

şekilde öğrenilmesi ve samimi bir şekilde yaşanması hayati önem taşımaktadır. Çünkü doğru dini bilgi ve o bilgiye uygun ihlas temelli dini yaşam riyâyi, nifâkı, şirki vb. bütün simülatif durumları yok edebilecek tek yol olarak görülmelidir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Declaration of Interests: The authors have no conflicts of interest to declare.

Funding: The authors declared that this study has received no financial support.

KAYNAKÇA

- Bakillânî, Ebû Bekr Muhammed b. Tayyib el-. *el-İnşâf fimâ yecibu i'tikâduhu velâ yecûzu'l-cehl bihi*. thk. Muhammed Zâhid el-Kevserî. Mısır: Mektebetü'l-Ezheriyye li't-Turas, 2000.
- Baudrillard, Jean. *Bir Parçadan Diğere François L'yonnet İle Söyleşi*. çev. Yaşar Avunç. İstanbul: İnkılap Kitapevi, 2005.
- Baudrillard, Jean. *Cool Anılar 1-2(1980-1990)*. çev. Ayşegül Sönmezay. İstanbul: Ayrıntı Yay., 2014.
- Baudrillard, Jean. *Çaresiz Stratejiler*. çev. Oğuz Adanır. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yay., 2011.
- Baudrillard, Jean. *İlahi Sol*. çev. Oğuz Adanır. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yay., 2015.
- Baudrillard, Jean. *İmkansız Takas*. çev. Ayşegül Sönmezay. İstanbul: Ayrıntı Yay., 2012.
- Baudrillard, Jean. *Kusursuz Cinayet*. çev. Necmettin Sevil. İstanbul: Ayrıntı Yay., 2012.
- Baudrillard, Jean. *Metinler ve Söyleşiler*. çev. Oğuz Adanır. İzmir: Ajans Tümer Tanıtım Ürünleri, 2008.
- Baudrillard, Jean. *Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm*. çev. Oğuz Adanır. Ankara: Doğu Batı Yay., 2011.
- Baudrillard, Jean. *Simülakrlar ve Simülasyon*. çev. Oğuz Adanır. Ankara: Doğu Batı Yay., 2014.
- Baudrillard, Jean. *Şeytana Satılan Ruh Ya da Kötülüğün Egemenliği*. çev. Oğuz Adanır. Ankara: Doğu Batı Yay., 2005.
- Baudrillard, Jean. *The Intelligence of Evil or the Lucidity Pact*. çev. Chris Turner. London: Bloomsbury, 2005.
- Bauman, Zygmunt. "Jean Baudrillard'a Göre Günümüz Dünyası". çev. Bernar Kutluğ. *Sinemasal Dergisi* Kış (1998).
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil. *el-Câmi'u's-şahîh*. thk. Muhammed Zuheyr b. Nasr. 9 Cilt. Cidde: Dâru Tavki'n-Necât, 1422.
- Cürcânî, Ebû'l-Hasen Alî b. Muhammed es-Seyyid eş-Şerîf. *et-Ta'rifât*. Beyrut: Mektebetü Lübnan, 1985.
- Çelik, Ali. *İslam'ın Kabul ve Reddettiği Halk İnançları*. İstanbul: Beyan Yay., 1995.
- Derveze, Muhammed İzzet. *et-Tefsîru'l-hadîs*. 10 Cilt. Kahire: Dâru İhyâi'l-Kütübî'l-Arabiyye, 1964.
- Derveze, Muhammed İzzet. *Kur'ân'a Göre Hz. Muhammed*. 2 Cilt. İstanbul: Düşün Yay., 2012.
- Ebû Dâvud, Süleymân b. el-Eş'as. *es-Sünen*. thk. İzzet Ubeyd ed-Deas - Adil es-Seyyid. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İbn Hazm, 1997.
- Erdoğan, İbrahim Halil. "Geçmişten Günümüze Münâfıkların Değişmeyen Karakteri (Kur'ân-ı Kerîm'deki Nitelikler)". *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi* 5/16 (2018), 175-204.
- Ezherî, Muhammed b. Ahmed. *Tehtîbu'l-luğa*. thk. Abdusselam Muhammed Hârûn - Muhammed Ali Neccâr. 15 Cilt. Kahire: Müessesetü'l-Misriyyeti'l-Âmme, 1964.
- Fazlur Rahman. *Ana Konularıyla Kur'an*. çev. Mehmet Dağ - Mehmet Aydın. Ankara: Selçuk Yay., 1996.
- Gazzâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed. *İhyâ'u 'ulûmi'd-dîn*. Beyrut: Dâru İbn Hazm, 2005.
- Hâkim en-Nisâbü'rî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh. *el-Mustedrek 'ale's-Şahîhayn*. thk. Mustafa Abdulkadir Ata. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1990.
- Halîl b. Ahmed, Ebû Abdirrahmân. *Kitâbu'l-ayn*. thk. Abdulhamdi Hendâvî. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2003.
- İbn Fâris, Ebû'l-Hüseyn Ahmed b. Fâris b. Zekeriyâ. *Mu'cemü mekâyisi'l-luğa*. thk. Abdusselam Muhammed Harun. Dimeşk: Dâru'l-Fikr, 1979.
- İbn Habîb, Ebû Cafer Muhammed. *el-Muhabber*. Beyrut: Dâru'l-Âfâki'l-Cedîde, ts.
- İbn Hacer Askalânî, Şihâbüddîn Ahmed b. Alî. *Fethu'l-bârî bi-şerhi Şahîhi'l-Buhârî*. 13 Cilt. Kahire: Dâru'r-Reyyân li't-Turâs, 1987.
- İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd. *es-Sünen*. 3 Cilt. Riyad: Mektebetü'l-Mearif, 1997.
- İbnu'l-Kelbî, Hişâm b. Muhammed. *Geçmişten Günümüze Putlar*. çev. Erdinç Doğru. Ankara: Fecr Yay., 2005.
- Mâtürîdî, Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed. *Kitâbu't-tevhîd*. thk. Bekir Topaloğlu - Muhammed Aruçi. İstanbul: Mektebetü'l-İrşâd, ts.
- Muhâsibî, Ebû Abdillâh el-Hâris b. Esed. *er-Ri'âye li-huqukkillâh*. thk. Abdulkâdir Ahmed Atâ. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, ts.
- Müslim, Ebû'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc. *el-Câmi'u's-şahîh*. 3 Cilt. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- Nesâî, Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb. *es-Sünen*. Beyrut: Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, 1988.
- O'shaughnessy, Thomas J. "Allah'a Yabancılaşma: Şirk". çev. Ömer Kara. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* III/2 (1998), 361-374.
- Öğmüş, Harun. *Cahiliyye Döneminde Araplar*. İstanbul: İz Yay., 2013.
- Öztürk, Yaşar Nuri. *Din Maskeli Allah Düşmanlığı, Şirk ve Şirke Tepkinin Felsefeleşmesi: Deizm*. İstanbul: Yeni Boyut Yay., 2013.
- Râgıb el-İsfahânî, Ebû'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed. *el-Müfredât fi garibi'l-Kur'ân*. thk. Muhammed Seyyid Keylanî. Beyrut: Dâru'l-Mârife, ts.
- Râzî, Fahrüddîn. *Mefâtihu'l-gayb*. 32 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1981.
- Seyyid b. Kutb b. İbrahim. *Fizilâli'l-Kur'ân*. 6 Cilt. Beyrut: Dâru's-Şuruk, 1992.
- Taberî, Muhammed b. Cerîr. *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'ân*. thk. Abdullâh b. Abdulmuhsin et-Türkî. 25 Cilt. Kahire: Dâru Hecl, 2001.
- Tehânevî, Muhammed A'lâ b. Alî. *Keşşâfu işlâhâti'l-funûn ve'l-ulûm*. 2 Cilt. Beyrut: Mektebetü Lübnan, 1996.
- Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa. *el-Câmi'u's-şahîh*. 5 Cilt. Kahire: Mustafa el-Bâbî el-Halebi, 1978.
- Yesevî, Ahmed. *Dîvân-ı Hikmet*. çev. Hayati Bice. thk. Mustafa Tatçı. Ankara: Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, 2016.
- YŞ, Yeni Şafak Gazetesi. *Baudrillard ve İslâm, Menderes ve Türkiye*. Erişim 15 Haziran 2021. <https://www.yenisafak.com/yazarlar/yusuf-kaplan/audrillard-ve-islam-menderes-ve-turkiye-4036>
- Zemahşeri, Ebû'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer. *el-Keşşâf 'an hakâ'iki gavamîzi't-tenzil*. thk. Âdil Ahmed Abdulmevcûd - Ali Muhammed Muavvad. 6 Cilt. Riyad: Mektebetü'l-Ubeykân, 1998.
- ZKM, Zentrum für Kunst und Medien Karlsruhe. *Jean Baudrillard im Gespräch mit Boris Groys*. Erişim 15 Haziran 2021. <https://zkm.de/de/jean-baudrillard-im-gespraech-mit-boris-groys>

EXTENDED SUMMARY

The simulation theory put forward by Jean Baudrillard, one of the important names of the French world of thought after 1960, to explain the current situation of Western civilization, is actually a criticism of the modern world formed within the capitalist system. Simulation, also known as hyperreality; is the non-stop derivation of reality without any origin or reality through various models. It is quite intensely seen that behavior and thought style, meaning of "pretend to be" in its basis, in the religious field as well. Reality and simulation were first consciously interlocked, and then simulation reality took place of real reality in the religious field. In this way, the religious truth formed in the context of divine inspiration was eliminated. This form of behavior, created with the elimination of truth, is a form of belief and behavior that has been emphasized with critical discourse in Islamic thought. The critical discourse directed towards this behavior in the line of the Qur'an and hadith has taken form around the concepts of hypocrisy, dissension and shirk. The transformation of behaviors towards God into formal aspect, disingenuous and not being directed to God, is the first form of simulation seen in the religious field. In this step of the simulation while God continues to exist in the mind of the believer, can be expressed as "hypocrisy" in Islamic thought, the knowledge concerning God is blindingly obvious. Hypocrisy means that when a person hides true identity and pretends to have a feature that actually does not exist in oneself. Exaggerated worship and personality examples in religious conversations, and motions in the formal dimension of worship can be amongst the examples of simulacrum constituted in this area. Vanity is another phase of the simulation of hypocrisy. Behaviors such as dhikr rituals conducted with large masses, sharing religious behaviors on social media accounts, etc. can sometimes arise as simulacra in this field. The excessive decoration of worship places can be regarded as another declamatory simulacrum. Considering formalism as an indispensable element of worship in rituals is another phase of hypocrisy simulation. For example, during the fulfillment of formal conditions of the prayer, it is forgotten that prayer is a worship that prevents people from evil, and it can only appear as a formal aspect simulacrum. Hypocrisy, which can be considered the first step of the simulation in the religious field, turns into a behavior that can be expressed as dissension over time. Along with dissension, behaviors within the framework of hypocrisy become more realistic in human mind. Simulators are hypocrites at the dissension stage of religious simulation. Qur'an describes two types of people on the concept of hypocrites. Though the first type of hypocrite sustains her/his faith to a certain extent at the level of belief, she/he is in two minds about faith and unbelief, especially through the simulacrums she/he has developed in religious rituals and morality. Religion-based behaviors of people reject the life to be lived within the framework of religious rules and prefer a more secular life due to reasons such as family, social pressure, and interest relations can be considered in this group. The mass production of simulacrums in the dimension of belief causes the formation of the second type of hypocrite. Also, shirk belief is the last step of the simulation shaped in the religious field through some simulacrums. In this context, shirk is the hyperreality of religion. In the past, while idols formed the simulacrums of shirk simulation in the modern world, this situation has changed. Human, family, society, science and philosophical thoughts improved depending on human have emerged as simulacra. Developing technologies, digitalization and the perception of science as an absolute authority especially in today lead these simulacra. Being aware of the simulation is the stage that comes before people against it. Especially today, many behaviors exhibited in the name of religion are actually the simulative state of the behavior criticized in religious writings on hypocrisy, dissension and shirk. Understanding and interpreting the behaviors prohibited in the Qur'an and hadiths within simulation will ease to understand what is religious and what is simulation formed for religion but incompatible with religious truth. Simulation theory is actually a critique towards the process started with modernization. Trying to understand Islamic concepts within this theory will also show how these concepts were shaped in the process started with modernization. Perceiving behaviors such as hypocrisy, hypocrisy and polytheism, which can be expressed as simulation, within the framework of simulation will contribute to a better understanding of the essence of religion in the modern world.